

براهوئي زبان ناشونداري ثي ميڻيانا ڪردار

عبدالقيوم بیدار

براهوئي اسڪار

Abstract

Electronic Media like Radio and Television is an effective tool of communication as far as the democratic or other modern societies are concerned. A Province like Balochistan where population is scattered and distances between human settlements are far away from each other, the pivotal role of distance electronic media cannot be ignored. now, with the emergence of satellite channels which are viewed in every nook and corner of the world, the overlapping of ideas, effects of one society to another and hegemony of stronger nations, their languages and civilizations can affect negatively to the weaker and smaller nations and there is need to counter and defuse the negative effects of these hegemonic designs, Balochistan has a multilingual and multi-cultural society; people speak different languages and have distinct cultural values, traditions, and taboos. As the language is a major source of interaction with each other, then it is necessary to develop and flourish each and every language which is spoken in Balochistan. The Baloch population may by at large, speak Balochi, Brahui and Sindhi languages. Dozens of newspapers, magazines and Electronic media like Radio, Television as well as social media played a vital role in promotion of Brahui Apart from these as well as other regional languages.

Keywords: Electronic Media, tool of communication, Balochistan, satellite channels, languages and civilizations, Baloch population

چاہنداری

زبان ناشونداری ٹی میڈیا ناکٹر دارکس ارے یا ف داڑان قطع نظرن سادہ وڑٹ دا پانگ کینہ کہ اگہ میڈیا ناٹھ سے ٹی زبان نا جوانی اٹ استعمال نا بندو بست مرے تو داڑان نہ بیرہ زبان سو گو ٹ مرکیک۔ بلکن او نا شون داری نا کسر ہم ملنگ۔ او ہندن اگہن میڈیا ٹی زبان نا جوان انگ استعمال آن واقف مفن تو داڑان زبانے نقسان ہم رسینگ۔ انتے کہ ہر بندغ میڈیا غابر و کا ہیت آ اسہ نہ اسہ حدا سکان بھروسہ کیک او اور اعمل کنگ نا کوشش کیک۔ او جوان انگا ہیت آن زبان تے فائدہ دو بر کیک او گڈ و ڈ آ ہیت و گپان زبان، ثقافت اور سرم و دودے نقسان منگ کیک۔ ہراڑان زبان سُچا و صفا سلپک۔ بلکہ او ٹی ایلو زبان نالفظا ک زیات مرساز بان تینا اصل لفظا تے گوہک۔ اور زبان نا داعمل پو سکنور و شم کے اٹ مونا بر کیک۔ ہراڑانے نقسان ایتک۔

براہوئی زبان نا ردم میڈیا نا ردم نا دا خدر محتاج متنے نوشت و خوان آن واقف منگ آن مُست ہم دا زبان ارتقائی عمل آن گدرینگسا خوک نا زبان تے آن اثر ہلک او او نا ردم سُست سئی و لے اسہ نہ اسہ وڑے اٹ بر جا اس۔ ہند اخدر دا زبان تینا خوک و لیل ناطا تو زبان آتا ساڑی منگ نا با وجود ایلو زبان تا اثر آن بچا۔ دا زبانے پار و کا او پہہ مرو کا مخلوق ہرا کہ خواندہ متنو ولدا ہم او فک باوجود تینا بولی نے گم کار کتو۔ بلکہ صحیح سلامت تھنگ نا اصل سوب مسٹو۔

ہراوخت اسکان براہوئی زبان ناشونداری ٹی تحریری میڈیا نا تعلق ے۔ داٹی بچو شک کس اف کہ دا میڈیا تینا کمبو تی نا با وجود زبان نا شونداری نا سوب مسٹے۔ 1883ء آن مکتبہ درخانی نا جوڑ منگ او ٹی براہوئی زبان ٹی درس و تدریس نا سسلہ براہوئی زبانے اسہ سیبو کس ت۔

مکتبہ درخانی نا باروٹ بابو عبد الرحمن کردنو شتہ کیک ”دا ہیت ٹی بچو شک کس اف کہ درخانی مدرسہ فکر نا عالم وادیا ک براہوئی زبانے ادبی زبان کس جوڑ کریر۔ ورسم الخطاں شون ترسا براہوئی ادبے تالان کریر۔ ہند اعالما تا جہد کوشش آتا سوب ے کہ براہوئی زبان نا جیتیت و معیار براہوئی بولی کس سلیتیو۔ داڑان کہ او فتا منت وار ارین۔ و لے داڑتون او ر او راگہ درخانی مدرسہ فکر شاعرو ادیباتے براہوئی زبان و ادب نا شون شر حالی کن فرہنگ مونا ہیسٹر ہ تو شاید اینو براہوئی زبان نا ادب مچا

علاقائی زبان تے آن گوئے دریکہ اونا کم تر حیثیت متوکہ۔ (کرد سلیم۔ 78)

صلع چانگی ٹی مولوی گل محمد نوشکوی علم و ادب ناکاریے دوئی ہلک او چندی کتاباتے نوشتہ کرے۔ دا ہم دین دوستی و قوم دوستی نا ابلاغ کن گچنوجذر یعنی کس ثابت مس۔

”ایلوزبان تے ٹی صحافت ٹی مروکا شون نا برابر برا ہوئی صحافت داخلمتی انتنے۔ ولد اہم برا ہوئی دانشورا ک تینا نتے آجھک سلسما تینیٹ دا باروٹ بھلومتا ماری خلکنو۔ تانکہ برا ہوئی صحافت برے اوایلو دنیا نابولی تا صحافت توں مقابلہ لنگ کے۔ 1960ء ٹی برا ہوئی زبان نا او لکیوا خبار ”ایلم“ مستوگ آن شائع مس۔ وہن تو مستوگ آن ”ایلم“ نا اجراء غان مست چندی رسالہ و اخبار ک پیشتمارہ۔ ولے او فک برا ہوئی زبان و ادب نا شون و شان و اودے مستی دنگ زندہ تھنگ کن اونا حفاظت کن گام ارفو کو اخبار و رسالہ الوس۔ مستوگ آن ایلم نا اجراء غان مست تعمیر بلوچستان پیش تما کہ ہر اگل محمد ایری 1950ء ٹی مستوگ (قلات ڈویژن) آن جاری کرے۔ دا ٹی ”ایلم“ آن بار چچو تعلق کس ودی متنه اینو گپکہ دا اخبار روزنامہ ارے۔ ودا کان بیدس ہفتہ کپ آ برا ہوئی ٹی ہم صفحہ و خاص شمارہ شیک مریک۔ (منصوٰر حیات، 2017ء 78)

برا ہوئی زبان نا شون او شرحدی کن توئی ”توار“ مستوگ آن چھاپ منگ شروع مس۔ دا رسالہ منہ سال اسکان بھاڑکچین انداز اٹ چھاپ مس۔ او ناماہنامہ تو اوار او روزنامہ تو ارنا ہم بنا مس۔ ہر اکہ حب بلوچستان و کراچی آن چھاپ مریک۔ ولے کوئی ٹی اونا حلقوں کم مسٹے۔ اینو گپکہ دا اخبار و رسالہ غان ٹھنگپسہ۔

اینو گپکہ پرائیویٹ ایف ایم ریڈ یو ہر علاقہ ٹی شروع مسٹو۔ ہر اٹی برا ہوئی ناش ہم ارے۔

ولے او فتے توں فنڈ آتا کمبوئی نا سوبان کالج ناورناتے آن پروگرام کریفیر ہ رافقا زبان سچا و صفا اف بلکہ او اینو گپکہ نا پوکننا دور باری نا زبانے استعمال کر سازیات آن زیات برا ہوئی زبان ٹی انگریزی و اردو اور سوار کیرہ۔ ہر اڑان برا ہوئی زبان ٹی پین ویلاک ودی منگو۔

24 فروری 1974ء نادے کوئی آن پاکستان ٹیلی ویژن نا بنا مس۔ اردو بلوچی او پشتو آن بیدس برا ہوئی زبان نا پروگرام کم شروع مسٹ کہ ہر الیکٹرانک میڈیا نے پوکنود روشن تے آن درستی

راتی کرنے۔ شروع ہی پاکستان ٹیلی ویژن آن پیش کرو کا ڈرامہ سٹھج پروگرام اولیو پروگرام اتے زبان ناہتر استعمال نابند وسٹ اس۔

پی ٹی وی نادا پروگرام اتے سوبان ناراج ہی بھاز بھلو بدی کس بس۔ انتے کے وختا پیرہ پی ٹی وی نا پروگرام اک ہنگارہ ہر افتا سکرپٹ آتے آمخت کرنگا کہ۔ ہر اڑان برا ہوئی زبان صفا اوچا اس۔ ولے اینو چکہ مخت نہ منگ نا سوبان و فنڈ نا کمبونی نا سوبان برا ہوئی پروگرام اک بھاز حد اسکان متاثر مسنون

کھشیا

برا ہوئی ادب ہر ان تالانی کن میڈیا نا اسہ چٹ الی او کڑ داس ارے۔ ولے ناراج ہی میڈیا ہر دے پی ٹی وی کوئی سینٹر اور یڈیو پاکستان کوئی اسٹیشن آن بیدس، اسہ ہڑدے ی او منہفت دے ی او گڑ اس توی اخبار آتیان بیدس پٹ پولی نوشتانک ہر ابرا ہوئی ڈیپارٹمنٹ بلوجاتان یونیورسٹی آن شینک منگ۔ بڑکوکل ادارہ غایتیان بیدس دونوز بر و میڈیا اس اف ہر ابرا ہوئی زبان او ادب ناشونداری کن کاریم کے۔ ہر اڑیکہ 1960 آن تا اینو اسکان اخس کہ رسالہ اخبار آک شینک مسوں دافتہ کڑ دار سفتی اف۔ انتیکہ برا ہوئی ہی بیرہ خواننده غاٹپہ کن نوشته منگ۔ داخت اسکان راج نا ہر ہمومپہ ہر اشاری زند آن او دیم رہنگلو اوفتے، مش او گدان یا خلک آتیٹی رینگو کا باقی تے برا ہوئی نوشت او خوان اسکان میڈیا تینا سر سہب آکڑ دارے درشان کتنے ہمو وخت اسکان میڈیا نا کردار آ اور ہر فنگ آک۔

حوالہ نا کتاب آک

کرد، سلیم، (---) ”نوائے بولان“ برا ہوئی اکیڈمی

منصور، حیات (2017) ”برا ہوئی زبان و ادب نا شون و شان و ایم نا اشاعت

”ہفت روزہ ایم مستونگ“ 3 تا 9 اپریل 2017ء

بنگلہ ی، عبداللطیف، (2015) برا ہوئی زبان و ادب نا شونداری ہی میڈیا نا

کردار، برا ہوئی ادبی سائنس کوٹہ